

Sv. Grgur Nazijanski – najveći pjesnik među grčkim Ocima

PJESMA IN SUOS VERSUS: PROGRAMATSKI POGLED NA VLASTITO PJESNIŠTVO¹

O životu sv. Grgura Nazijanskog

Grgur Nazijanski potječe iz bogate aristokratske obitelji koja je živjela u Kapadokiji, u unutrašnjosti Male Azije. Rođen je oko 330. godine (vjerojatno 329.) u Arijanžu, na jugozapadu Kapadokije, na seoskom imanju u blizini grada Nazijanža, u današnjoj Turskoj, između jezera Tuz i grada Kayseri, ondašnjeg glavnog grada Kapadokije, Cezareje. Ondje je njegov otac, također imenom Grgur, bio biskup. Njegova majka, sv. Nona, bila je kći kršćanskih roditelja i imala je odlučujuću ulogu u muževljevu obraćenju 325. god., ali i u početnom odgoju sina Grgura koji će u jednom svom govoru reći da ga je prikazala Bogu još prije njegova rođenja. Grgur je imao stariju sestru Gorgoniju i mlađeg brata Cezarija. Oboje su umrli prije svojih roditelja i Grgur će njihovu smrt oplakati u dva velebna pogrebna govora.

Svog životnog prijatelja Bazilija, s kojim ga Katolička Crkva zajedno slavi 2. siječnja, upoznao je u ranoj mladosti, kad su ga poslali u retoričku školu u Cezareju u Kapadokiji. Međutim, dok je Bazilije ubrzo nastavio studije u Carigradu, Grgur je još neko vrijeme pohađao kršćanske škole u palestinskoj Cezareji i egipatskoj Aleksandriji. Ponovo susreće Bazilija na studijima u Ateni i oni postaju najbližiji prijatelji i uzor prijateljstva kršćanima za sva vremena. Posmrtni govor koji je Grgur održao nad mrtvim Bazilijevim tijelom 381. god. nudi nam vrlo zanimljiv opis studentskog života u Ateni sredinom IV. st. U Ateni se Grgur upoznao s nizom osoba koje će kasnije odigrati važnu ulogu u političkoj i crkvenoj povijesti. God. 355. susreće i Julijana, budućeg cara Apostatu, otpadnika od kršćanstva i obnovitelja poganskih kultova, koji je na Grgura već onda ostavio vrlo negativan dojam i protiv koga će kasnije održati vrlo oštre govore. Grgur je ostavio Atenu 357. god., nedugo nakon Bazilija, i vratio se kući. Zatim se dao krstiti, a u razdoblju od 358. do 359. god. dulje je boravio kod Bazilija koji se povukao u pustinju Iris

¹ Ovaj je članak sažetak moga magistarskog rada «Pjesma II, 1, 39 Sv. Grgura Nazijanskog» napisanog izvorno na talijanskom i obranjenog na Patrističkom institutu «Augustinianum» Papinskog Lateranskog sveučilišta u Rimu.

na Pontu. Tu pomaže prijatelju u sastavljanju djela Filokalije, antologije Origenovih djela, te glasovitih Bazilijevih Monaških pravila. Pustinjački način života oduševio je Grgura i možda bi tamo zauvijek ostao da njegov otac nije ustrajao u naumu da ga zaredi za svećenika i tako dobije pomoćnika u svojoj starosti. Kako je i puk u Nazijanžu podupirao tu očevu želju, Grgur se pokorio i za Božić 361. god. otac ga je protiv njegove volje zaredio. Ne našavši snage da se suoči s novim teretom, Grgur bježi Baziliju na Pont, ali se, postavši svjestan svoje odgovornosti, već za Uskrs sljedeće godine vratio i vjerno sudjelovao u upravljanju očevom biskupijom i u brizi za duše vjernika. Svoj bijeg i povratak objasnio je i opravdao u svom djelu U obranu svoga bijega, koje predstavlja pravu raspravu o naravi i odgovornosti svećeničke službe, ali i mnogo godina kasnije u svojim pjesmama žalit će se na taj, kako kaže, tiranski očevo postupak.

Oko 371. god. car Valent podijelio je pokrajinu Kapadokiju, kojoj je Cezareja bila glavni grad, na dva dijela: Bazilijeva metropolija Cezareja postala je glavnim gradom Prve Kapadokije, a grad Tijana glavnim gradom Druge Kapadokije. Biskup Tijane, Antim, pozivajući se na tu novu građansku podjelu i na nužnost da je slijedi i nova crkvena podjela, proglasio se metropolitom nove pokrajine i pod svoju vlast uzeo neka biskupska sjedišta koja su inače bila podložna Baziliju. Bazilije se tome oštro usprotivio i odlučio je uspostaviti nekoliko novih biskupija na spornom području radi učvršćenja svojih prava i jačanja svog položaja. Svoga mladeg brata Grgura tako postavlja za biskupa u Nisi, koja će zauvijek ostati vezana uz ime tog genijalnog teologa. Jedan od izabranih gradova bila je Sazima, neugledan gradić i prolazna postaja, i Bazilije, unatoč prijateljevu protivljenju, posvećuje Grgura za biskupa tog grada. Grgur, uvrijeđen, osjećajući da je puko sredstvo, prvo u rukama svog oca, a sada i najdražeg prijatelja, nikada nije preuzeo biskupsku vlast u Sazimi, već je ostao biskupom u Nazijanžu i tu pomagao svom ocu. Nakon očeve smrti 374. god. preuzeo je upravljanje nazijanskom biskupijom, no vrlo kratko jer se već iduće godine nakon majčine smrti povlači daleko od domovine, u Seleukiju u Izauriji, na južnoj obali Male Azije, preko puta Cipra, i ondje provodi život u samoći i kontemplaciji. O tom nam razdoblju Grgur ne govori gotovo ništa. To su svakako morale biti godine snažnog osobnog i intelektualnog sazrijevanja u kojima je razmatrao dotadašnja iskustva i donio važne odluke.

No i ovog puta taj je njegov pustinjački život trajao vrlo kratko, jer ga 379. god. mala pravovjerna zajednica u Carigradu, vjerna zaključcima Nikejskog sabora, poziva da im dođe u pomoć i reorganizira Crkvu pritisnutu djelovanjem niza careva i biskupa arijevaca. Činilo se naime da smrt cara Valenta budi nove nade u povratak pravovjerja.

Arijevtvo je krivovjerno učenje aleksandrijskog svećenika Arija, koji je nijekao božanstvo Logosa, tvrdeći da je Logos, iako najsavršenije od svih stvorenja, ipak samo stvorenje. To je učenje izazvalo Prvi ekumenski sabor u Nikeji, održan 325.

god., na kojem se pojavilo učenje o istobitnosti Oca i Sina, kojim se potvrđuje božanstvo Sina. Unatoč službenoj osudi arijevtva u Nikeji, nerazumijevanje pravog značenja riječi istobitan, ali i politički razlozi uzrokovali su njegov opstanak tijekom IV. st., a poprimilo je različite oblike (tzv. poluarijevstvo). Konačna osuda arijevtva zbilila se na Drugom ekumenskom saboru u Carigradu 381. god. Borba protiv te hereze bila je u središtu djelovanja najvećih umova IV. st., kako na Istoku (Atanazije, Grgur iz Nise, Grgur Nazijanski i Bazilije iz Cezareje), tako i na Zapadu (Hilarije).

Grgur, dakle, prihvaća poziv te male pravovjerne skupine i nekoliko godina igra vrlo važnu ulogu u političkoj povijesti Crkve. Po dolasku u glavni grad, Carigrad, ondje je zatekao sve crkvene građevine u rukama arijevaca, no jedan mu je rođak ponudio svoju kuću koju je Grgur posvetio obećavajućim naslovom Anastasia, tj. crkva Uskrsnuća. Uskoro su njegove propovijedi privukle brojno slušateljstvo i tada je održao svojih slavnih Pet govora o božanstvu Logosa (Riječi Božje), u kojima brani i tumači učenje Nikejskog sabora o Presvetom Trojstvu i koji su mu osigurali jedinstveni naslov u crkvenoj povijesti: "Teolog". Te je govore s oduševljenjem slušao i sv. Jeronim. Kad je novi car Teodozije, 24. studenog 380. god. slavodobitno ušao u Carigrad, katolici su dobili natrag sve svoje građevine, a Grgur je preuzeo kao svoje sjedište crkvu Apostola, u koju ga je car osobno uveo u svečanoj procesiji. Drugi ekumenski sabor koji je car Teodozije, da bi učvrstio Nikejsko pravovjerje, sazvao i otvorio u Carigradu u svibnju 381. god., priznao je Grgura biskupom glavnog grada. No kako su biskupi iz Egipta i Makedonije osporili njegovo imenovanje iz kanonskih razloga (Nikejski sabor naime u svom 15. kanonu ne dopušta da se biskupi, svećenici i đakoni sele iz jednog sjedišta u drugo, a Grgur je već prije bio imenovan biskupom u Sazimi), ali i zbog toga što se to zbilo prije njihova dolaska, to ga je toliko obeshrabrilo da je odustao od drugog po važnosti kršćanskog biskupskog sjedišta i napustio Carigrad prije završetka koncila. Prije odlaska u katedrali je održao oproštajni govor biskupskom zboru i narodu. Vratio se u Nazijanž i tamo upravljao biskupijom sve dok dvije godine kasnije nije za biskupa izabran dostojan nasljednik njegova oca, njegov rođak i prijatelj Eulalije. Oslobođen dužnosti Grgur je proveo posljednje godine života na obiteljskom posjedu u Arijanžu, gdje se i rodio, i gdje se mogao potpuno posvetiti književnom radu i monaškom životu, sve do svoje smrti 390. god.

Sredinom osmog stoljeća redovnice iz crkve Anastazije u Carigradu donijele su svečeve zemne ostatke u Rim, a papa Grgur XIII. dao ih je u XVI. st. svečano prenijeti u svoju kapelu u bazilici sv. Petra, gdje i danas počivaju.

Crkva ga danas slavi kao biskupa i crkvenog naučitelja.

Grgur Nazijanski nije napisao nijedan biblijski komentar niti dogmatsku raspravu.

Njegova književna ostavština obuhvaća govore, pjesme i pisma. On je jedini pjesnik među velikim teolozima IV. st. U prozi, kao i u poeziji, uvijek ostaje veliki retoričar, s kojim se po savršenstvu oblika i stila ne može usporediti nijedan kršćanski pisac njegova doba i upravo su se zbog toga njegova djela toliko svidjela i bizantskim srednjovjekovnim komentatorima i renesansnim humanistima. Silno se osjeća nedostatak kritičkog izdanja Grgurovih djela. Krakovska akademija znanosti započela je taj projekt još prije 1914. god. Izdane su i neke pripremne studije, ali do današnjeg dana nije objavljeno nijedno kritičko izdanje.

Djela sv. Grgura Nazijanskog

Govori

Najljepša Grgurova djela njegovih je četrdeset i pet Govora. Ta je zbirka, naravno, sastavljena nakon njegove smrti, a većina govora pripada razdoblju od 379. do 381. god., kad su u njega, Carigradskog biskupa, bili uprti pogledi čitavog kršćanskog svijeta. Već smo spomenuli pet tzv. Teoloških govora u kojima Grgur brani i tumači učenje Nikejskog sabora o Presvetom Trojstvu, s jedne strane braneći njegovo jedinstvo, a s druge strane naglašavajući božanstvo Duha Svetoga.

Više nego bilo u kojoj drugoj književnoj vrsti Grgur je u govorima mogao dati oduška svojim govorničkim talentima i u njima nalazimo sva obilježja azijske retorike: slike, antiteze, umetanja, razdvajanja rečenica. Sigurno je želio ugoditi slušateljstvu koje je voljelo tu vrstu umijeća, i tako se pokazao dostojnim takmacem svojih atenskih učitelja. Njegovi govori vrlo su se brzo počeli čitati i proučavati u retoričkim školama. Zbog pjesničkog ritma Grgurove proze dijelovi njegovih govora kasnije su poslužili kao temelj za neke crkvene himne i pjesme.

Već do konca IV. st. Rufin iz Akvileje preveo je na latinski devet Grgurovih govora, na žalost na brzinu i nemarno. Pronađeni su također stari prijevodi na armenski, sirijski, staroslavenski, koptski, gruzijski, arapski i etiopski. Grgur je nazvan "kršćanskim Demostenom".

Pisma

Sv. Grgur Nazijanski prvi je grčki pisac koji je objavio zbirku svojih pisama. To je učinio na zahtjev svog nećaka Nikobula, sina svoje sestre Gorgonije. Usput je izdao i svoju teoriju epistolografije, u kojoj tvrdi da se za dobro pismo traže četiri stvari: kratkoća, jasnoća, dopadljivost i jednostavnost. Iako odbija svoja pisma predstaviti kao model, ona svejedno otkrivaju vrlo brižljivu kompoziciju, s određenom dozom humora, i uglavnom su kratka i jasna. Bazilije se u jednom svom pismu Grguru izravno osvrće na sažetost prijateljevih pisama kad kaže:

"Prekjučer mi je stiglo tvoje pismo, i bilo je baš tvoje, ne toliko po rukopisu, koliko po osobitoj kakvoći pisma. Zaista, iako je malo rečenica, one ipak sadržavaju mnogo misli."

Sačuvano nam je oko 250 Grgurovih pisama. Većina pisama upućena je rodbini i prijateljima. Najveću teološku vrijednost imaju 101. i 102. pismo, upućena svećeniku Kledoniju, zbog svog kristološkog i mariološkog sadržaja, a usmjerena su protiv apolinarista. U njima Grgur energično brani bitno učenje o punini Kristova čovještva, u kojem ljudska duša zauzima svoje mjesto, a protiv učenja Apolinara, biskupa Laodikeje u Maloj Aziji, koji je u Kristovom čovještvu vidio samo tijelo i nižu dušu, dok je tzv. viši dio duše nadomjestio Logosom, Riječju Božjom. Grgur utvrđuje da je Kristovo čovještvo narav, koja obuhvaća i tijelo i dušu. Izričito odbija kristologiju tipa Logos-Sarx, tj. Logosa nastanjena u tijelu, a usvaja kristologiju tipa Logos-Anthrōpos, tj. Logosa nastanjena u čovjeku. Efeški sabor 431. god. preuzeo je dio 101. pisma, a Kalcedonski sabor održan 451. god. čitavo pismo.

Pjesme

Većinu je svojih pjesama Sv. Grgur napisao u zadnjem razdoblju svog života, u svom samotištu u Arijanžu. Do nas je došlo oko 400 njegovih pjesama, s više od 19 000 stihova. Sv. Jeronim govori o njemu poznatom broju od 30 000 stihova. Unatoč tome što neki osporavaju da je sv. Grgur bio nadahnut pjesnik, on je bez sumnje sastavio mnogo pjesama koje odišu istinskim pjesničkim osjećajem i koje dostižu osebujnu ljepotu. Ipak, mnogi sastavci nisu ništa drugo doli proza u stihovima.

Raspored i podjela Grgurovih pjesama ne potječe, dakako, od njega samoga, već iz pera učenih benediktinaca iz Kongregacije sv. Maura, tzv. Maurina, koji su se u XVIII. st. latili teške zadaće da pripreme novo izdanje Grgurovih djela. Svoje su izdanje temeljili na zbirci Grgurovih djela koju je početkom XVII. st. sastavio učeni grecist i izdavač Frédéric Morel. Osim što su ispravili najteže pogreške tog izdanja, koristeći se određenim brojem rukopisa, Maurini su podijelili to golemo obije Grgurovih pjesama u dvije knjige. Prva, koja nosi naslov *Teološke pjesme*, sastoji se od dva dijela: trideset osam dogmatskih i četrdeset moralnih pjesama. Dogmatske pjesme govore o Presvetom Trojstvu, Božjem stvaranju, Božjoj providnosti, padu prvih ljudi, Isusovu utjelovljenju, rodoslovljima, čudesima i prisposodobama, te o kanonskim knjigama Svetog Pisma.

Druga knjiga, s općim naslovom *Povijesne pjesme*, također se sastoji od dva dijela, prvi s naslovom *Pjesme koje se tiču njega samog*, a drugi *Pjesme koje se tiču drugih*, i koje se mogu općenito smatrati pjesničkim poslanicama. Prvi dio, *Pjesme o sebi*

samom, obuhvaća devedeset i devet pjesama različitih duljina, od onih od svega tri stiha pa do 1949 koliko ima najdulja. Drugi dio, *Pjesme koje se tiču drugih*, objedinjuje sedam pjesama. Grgur u svojim autobiografskim pjesmama nalazi mogućnost da izrazi svoje intimne misli i osjećaje, iskrenu ljubav prema umrlim rođacima i prijateljima, svoje nade i želje, razočaranja i pogreške. Osobito je zanimljiva najdulja Grgurova pjesma, autobiografska pjesma "O vlastitom životu" sa svojih 1949 jampskih trimetara. Ona nam je ne samo glavni izvor podataka o Grgurovu životu, od njegova rođenja do odlaska iz Carigrada, već je to remekdjelo čitave grčke autobiografske književnosti. Sa živošću kojom autobiografske Grgurove pjesme oslikavaju unutarnji život jedne kršćanske duše mogu se natjecati samo *Ispovijesti sv. Augustina*.

Među ostalim Grgurovim stihovima nalazi se i velik broj epitafa (129), epigrama (94), aforizama, a to su književne vrste u kojima se osobito isticao.

Bio je spretni u uporabi različitih metara u pjesništvu. Duboko je ukorijenjen u klasičnu tradiciju. Iz nje preuzima sve što smatra korisnim za kršćansku životnu filozofiju, ali njegov stvaralački duh daje tim poganskim motivima nov vjernički pečat.

Rukopis pripremljenog potpunog izdanja Grgurovih pjesama nestao je u Drugom svjetskom ratu. Jedina velika zbirka, ona u poznatoj Migneovoj seriji grčke patrologije, sadrži mnoge pjesme pogrešno pripisane sv. Grguru.

SV. GRGUR NAZIJANSKI: PJESMA II,1,39: Εἰς τὰ ἔμμετρα (IN SUOS VERSUS)

Sveti Grgur Nazijanski, nazvan "Teologom", veliki grčki kršćanski teolog, govornik, pisac i pjesnik zaslužuje našu pažnju u svakoj svojoj djelatnosti. Tražeći temu za svoj magistarski rad, izdvojili smo pjesmu iz druge knjige, tzv. Povijesnih pjesama, iz prvog dijela, tzv. Pjesama o sebi samom, pod brojem trideset devet i s naslovom *Εἰς τὰ ἔμμετρα*, *In suos versus*, ili *O vlastitim stihovima*. Ove su se pjesme dotakli neki znanstvenici, ali nije kritički izdana i ne postoji nikakva detaljna analiza. Činila nam se važnom i zanimljivom. Veliki Otac iz Kapadokije, jedan od malobrojnih grčkih pjesnika IV. st., imao je zasigurno mnogo toga reći o pjesničkoj djelatnosti, bilo kao marljiv učenik učenih retora (u Ateni je slušao poganina Himerija i kršćanina Proerezija), bilo kao pripremljen i plodan pjesnik, bilo kao revan odgojitelj, bilo kao uvjeren kršćanin, sposoban teolog i osjećajan kontemplativac.

Čini nam se prikladnim gledati u toj pjesmi program Grgurove pjesničke djelatnosti, ali i opravdanje pred onima koji su ga prekoravali zbog korištenja pjesničkih sredstava koja su smatrali previše ili isključivo poganskima.

Sv. Grgur bio je klanjatelj božanske Riječi, prijatelj i štovatelj ljudskih riječi, prožetih onom božanskom Riječju. Živo je želio objasniti svoje motive i uvjeriti prijatelje i protivnike u korisnost i otmjenost pjesništva. Njegova gorljiva briga za istinske i vječne vrijednosti, ali i njegova osjetljivost za ljepote koje olakšavaju muke, kojih nikada nije nedostajalo u njegovom burnom životu, čine njegovo pjesništvo razumljivim i bliskim tolikim kasnijim čitateljima.

Tekst pjesme

Tekst pjesme koju analiziramo temelji se na tekstu izdanja *Patrologiae cursus completus... Series Graeca*, poznatog kao *Migne*. Uzeli smo u obzir i dva rukopisa koji su nam tada bili dostupni, jedan u Vatikanu, iz četrnaestog stoljeća i jedan u Firenci, iz petnaestog stoljeća. U tim smo rukopisima naišli na razlike u odnosu na tiskani tekst, koje smo naveli u bilješkama i, ako nam se činilo opravdanim, prihvatili ih kao temelj za talijanski prijevod. Osim ta dva rukopisa, za sada ih je poznato još samo osam, od kojih se dva nalaze u Oxfordu, od kojih je jedan iz desetog, a drugi iz četrnaestog stoljeća, još jedan u Firenci, taj iz jedanaestog stoljeća, tri u Münchenu, iz dvanaestog, trinaestog i šesnaestog stoljeća, jedan u Beču, iz šesnaestog stoljeća, te jedan na Atosu, iz osamnaestog stoljeća. Što se tiče izdanja, pjesma je najprije tiskana na latinskom 1571. god., a na grčkom 1583., 1611. i 1840. god.

Filološki osvrt

Ritmički obrazac pjesme, pjesnički metar, je tzv. didaktički jampski trimetar, obilno upotrebljavan u prethodnim razdobljima grčkog pjesništva, osobito u komediji. Osnovna mu je shema: jedan kratak - jedan dug i naglašen slog. Zanimljiva pojava u Grgurovu pjesništvu je i takozvano prozodijsko nasilje, lažne duljine sloga, tj. svojevoljne promjene duljina glasova α, ι i υ, što predstavlja prijelaznu fazu prema metru koji se temelji na naglasku riječi, a ne više na duljini sloga. Govoreći pak o leksiku, u sto tri stiha pjesme naišli smo na povećani broj rijetkih riječi ili izraza, unatoč tome savršeno razumljivih čitaocu.

Datacija

Autor izdanja iz 1840. godine smješta nastanak pjesme u 382. godinu. Suvremeni znanstvenici uglavnom se slažu oko toga da je većina Grgurovih pjesama nastala nakon njegova poraza u Carigradu, za njegovoa konačnog povlačenja na imanje u Arijanu, no nitko ne predlaže nikakav datum za ovu pjesmu.

Iz stihova u kojima se govori o njegovom pjesničkom iskustvu, prihvaćenosti njegovih pjesama i odgojnoj ulozi koju želi njima odigrati, jasno je da pjesma ne nastaje na početku njegova puta. Usporedba s nekim drugim pjesmama također

ne daje jasne odgovore na pitanje kad je ta pjesma napisana. Jedini protuargument tvrdnji da je napisana 382. god. bila bi šutnja o Carigradskoj epizodi, a o kojoj toliko govori u pjesmama iz tog razdoblja. To bi dalo naslutiti da je pjesma napisana ili prije tih događaja, ili nakon nekog vremena, kad ta rana više nije bila tako svježa i bolna. Konačnog odgovora ipak nema.

Analiza četiriju motiva

Središnji dio pjesme sadržava bitne odrednice Grgurova pjesničkog angažmana, pa smo stoga analizirali četiri Grgurove motivacije za pisanje pjesama. Nazvali smo ih: asketska, pedagoška, apologetska i psihološka motivacija.

a) Pod asketskom motivacijom podrazumijevamo njegovu težnju za umjerenošću i svladavanjem svoje rječitosti zauzdavanjem pomoću metra, mjere. Dvoznačnost grčke riječi μέτρον, koja može označavati mjeru, umjerenost, ali i metar u stihu, kao i riječi ἀμετρία, koja može značiti nedostatak mjere, neumjerenost, ali i manjak metra u stihu, omogućava mu da vježbanje u umjerenosti, jednoj od stožernih vrлина, poveže sa stvaranjem stihova. Tako svoju pjesničku djelatnost povezuje s kršćanskom askezom. Najavu te prve motivacije za pisanje pjesama našli smo već u uvodu pjesme:

- 1 Πολλοὺς ὁρῶν γράφοντας ἐν τῷ νῦν βίῳ
 Λόγους ἀμέτρον, καὶ ῥέοντας εὐκόλως,
 Καὶ πλείστον ἐκτρίβοντας ἐν πόνοις χρόνον,
 Ἦν κέρδος οὐδὲν ἢ κενὴ γλωσσαλγία·
 5 Ἄλλ' ὄν γράφοντας καὶ λίαν τυραννικῶς,
 Ὡς μεστὰ πάντα τυγχάνειν ληρημάτων,
 Ψάμμου θαλασσῶν ἢ σκνιπῶν Αἰγυπτίων·
 Πάντων μὲν ἂν ἤδιστα καὶ γνώμην μίαν
 Ταύτην ἔδωκα, πάντα ῥίψαντας λόγον,
 10 Ἄυτῶν ἔχεσθαι τῶν θεοπνεύστων μόνον,
 Ὡς τοὺς ζάλην φεύγοντας ὄρμων εὐδίων.

- 1 *Gledam kako mnogi u ovom životu
 pišu riječi bez mjere, koje prelako teku
 i kako troše tako mnogo vremena u naporima
 kojih je jedini plod isprazna brbljavost.*
 5 *Gledam ih dakle kako pišu sasvim svojevolumno,
 tako da sve postaje puno brbljarija,
 kao morskog pijeska ili egipatskih komaraca.
 Njima bih savjetovao samo jedno, ali s najvećim zadovoljstvom,
 da se, odbacivši svaki drugi govor,*

- 10 *drže samo riječi Bogom nadahnutih,
 kao što se u mirne luke sidre oni koji bježe pred olujom.*

Nešto kasnije, nabrajajući po redu svoje četiri motivacije, reći će:

- Πρῶτον μὲν ἠθέλησα, τοῖς ἄλλοις καμῶν,
 35 Οὕτω πεδῆσαι τὴν ἐμὴν ἀμετρίαν·
 Ὡς ἂν γράφων γε ἄλλὰ μὴ πολλὰ γράφω,
 Καμῶν τὸ μέτρον.

- Prvo sam htio, iscrpljen drugim stvarima,
 35 tako sapeti svoju neumjerenost
 da ipak pišem i dalje, ali da, izmoren metrom,
 ne pišem mnogo...*

b) Druga, pedagoška motivacija, vidljiva je na više mjesta u ovoj Grgurovoj pjesmi. Nabrajajući motive, kaže:

- ... Δεύτερον δὲ τοῖς νέοις,
 Καὶ τῶν ὅσοι μάλιστα χαίρουσι λόγοις,
 Ὡσπερ τι τερπνὸν τοῦτο δοῦναι φάρμακον,
 40 Πειθοῦς ἀγωγὸν εἰς τὰ χρησιμώτερα,
 Τέχνη γλυκάζων τὸ πικρὸν τῶν ἐντολῶν.
 Φιλεῖ δ' ἀνίσσθαι τε καὶ νευρᾶς τόνος·

- ... Drugo, htio sam mladima,
 a i onima koji se najviše vesele riječima,
 ponuditi neku vrstu ugodnog lijeka,
 40 uvjerljivog poticaja na ono što je korisnije,
 sladeći umjetnošću gorčinu zapovijedi;
 Jer, i napeta se žica voli opustiti;*

Iz ovog vidimo da se autor zauzima za odgajanje i da traži najbolji način poučavanja vjernika, u skladu s njihovim prilikama. U zadnjem stihu vidi se da ne želi biti pretežak i prezahtjevan. Pod konac pjesme još će malo razraditi tu svoju ideju:

- 90 Τίς οὖν βλάβη σοι, τοὺς νέους δι' ἡδονῆς
 Σεμνῆς ἄγεσθαι πρὸς Θεοῦ κοινωνίαν;
 Οὐ γὰρ φέρουσιν ἀθρόαν μετάστασιν.
 Νῦν μὲν τις ἔστω μίξις εὐγενεστέρα.
 Πῆξιν δ' ὅταν τὸ καλὸν ἐν χρόνῳ λάβῃ,
 95 Ὑποσπάσαντες, ὡς ἐρείσματ' ἀψίδων,
 Τὸ κομψόν, αὐτὸ τάγαθὸν φυλάξομεν.
 Τοῦτου τί ἂν γένοιτο χρησιμώτερον;

Σὺ δ' οὐ τὰ ὄψα τῷ γλυκεῖ παραρτύεις,
ᾠ σεμνέ, καὶ σύνοφρυ καὶ συνηγμένε;

- 90 Što tebi smeta, ako se mladi kroz častan
užitak dovode do zajedništva s Bogom?
Oni naime ne podnose prenaplu promjenu.
Neka onda, za sada, to bude neka vrsta plemenitijeg spoja,
a kada se, u svoje vrijeme, učvrsti dobro,
95 mi ćemo, uklonivši ukrase, kao što se pri gradnji uklanjaju skele,
očuvati dobro samo.
Što bi moglo biti korisnije od toga?
Kao da ti ne zasladiš jelo,
Ti strogi, namršteni i namrgođeni čovječe?

c) Treću motivaciju možemo nazvati apologetskom: obranom kršćanstva. Sv. Grgur, iako priznaje manju važnost tog motiva, ipak uvjerenost tvrdi da se kršćani mogu mjeriti s poganima i krivovjercima i u književnosti. Tumači i kršćansko stajalište prema kojem ljepota stoji prije svega u razmatranju, kontemplaciji, tj. u sadržaju vjere, ali smatra da se ne može sasvim zanemariti ni oblik pisanja:

Τρίτον πεπονθῶς οἶδα· πράγμα μὲν τυχόν
Μικροπρεπές τι, πλὴν πέπονθ'· οὐδ' ἐν λόγοις
Πλέον δίδωμι τοὺς ξένους ἡμῶν ἔχειν·
50 Τούτοις λέγω δὴ τοῖς κεχρωσμένοις λόγοις
Εἰ καὶ τὸ κάλλος ἡμῖν ἐν θεωρίᾳ.

*Kao treće, znam iz iskustva, iako stvar možda i nije toliko važna,
ali, iskusio sam je: naime, ne dopuštam
da bi pogani bili bolji od nas niti u književnosti.*

- 50 I to kažem za onu ukrašenu književnost,
iako je za nas ljepota u razmatranju.

d) Konačno, četvrta motivacija može se nazvati psihološkom, subjektivnom ili osobnom. Naš autor, pišući stihove, nalazi okrepu u svojoj bolesti i starosti, koju je počeo osjećati već vrlo rano. Svoj pjev upućuje sebi samom, poput starog labuda, i uživa u šumu vlastitih krila, ublažujući svoju bol s pomoću svoje nutrine, i potvrđujući tako svoju težnju prema kontemplativnom životu:

Τέταρτον εὔρον τῇ νόσῳ πονούμενος
55 Παρηγόρημα τοῦτο, κύκνος ὡς γέρων,
Λαλεῖν ἐμαυτῷ τὰ πτερῶν συρίγματα,
Οὐ θρήνον, ἀλλ' ὕμνον τιν' ἐξιτήριον.

*I četvrto, mučen bolešću otkrio sam
55 ovu utjehu, da kao stari labud
sam sebi sviram šumom svojih krila,
ali ne tužaljku, već himan za odlazak.*

Vjerujem da smo na ovim stranicama malo bolje upoznali sv. Grgura Nazijanskog, jednog od tzv. četiri "velika" istočna Oca (ostala trojica su sv. Atanazije, najveći branitelj Nikejskog sabora, sv. Bazilije Veliki, Grgurov najbližiji prijatelj, te sv. Ivan Zlatousti, najveći govornik i najplodniji pisac Istočne Crkve). Grgurov jedinstveni počasni naslov "Teolog" govori o slavi koju je uživao u kasnijim stoljećima, a njegova djela svjedoče o velikom učenjaku, o slabom i nesigurnom čovjeku i o iskrenom i revnom kršćaninu, od kojeg svi možemo puno toga naučiti.